

A ROMÁNIAI TÁRSADALMI MUNKASZOLGÁLAT

Irta: GÁL ERNŐ

A háború utáni évek társadalmi erjedése sajátos mozgalmat termelt ki Kelet-Európa agrár államainak értelmiségi ifjúsága körében: a falumunkát. Ez a falumunka, mely gyűjtőfogalma a „falukutatás“, „faluszolgálat“ és „faluvezetés“ tevékenységeinek, Romániában a társadalmi munkaszolgálat törvényének bevezetésével, legujabban egységes állami csucsintézményben összpontosul. Ez az intézményesítés egyszersmind új jelleget és szerepet kölcsönöz a román falumozgalomnak, miután a társadalmi munkaszolgálat (serviciul social) intézménye egybeolvasztja a D. Gusti-féle szociológiai iskola falumonográfiai mozgalmát, a *Királyi Kulturálapítványok* és *Diákosztagok* kultur-akciójával s az új román állam szociálpolitikai szervévé emeli.

A romániai társadalmi munkaszolgálat irányító központja: az újonnan felállított *Román Társadalomkutató Intézet*, (Institutul de cercetări sociale al României); legfontosabb segédeszköze: az értelmiségi ifjúság kötelező falumunka szolgálata; végrehajtó szervei: a Királyi Kulturálapítványok, az erdélyi *Astra*; helyi viszonylatokban pedig a falusi és városi kultur-otthonok, (căminul cultural). Nemzetpedagógiai intézményei: a felső parasztiskolák s a szervezet vezetőinek kiképzésére felállított tanfolyamok.

1. A Román Társadalomkutató Intézet, a feloszlott Román Szociális Intézet utóda, hivatott a monográfiai iskola munkálatait továbbfejleszteni s az egész ország területén érvényesítve a D. Gusti által javasolt „nemzettudományt“ megalapozni. Ez a nemzettudomány a romániai valóság tudományos felmérésében s annak szociográfiai ábrázolásában jelentkezik s mint ilyen kiinduló pontja a társadalmi munkaszolgálat tevékenységének. D. Gusti szociológiai és társadalompolitikai felfogása így teljes egészében érvényesül az új intézmény kialakulásában, miért is szükséges érinteni e rendszer *pragmatikus* reform-politikai vonatkozásait. (A D. Gusti-féle szociológiai iskola részletes ismertetését l. a Korunk 1936. évi 6. számában.)

D. Gusti társadalomszemlélete egységes szociológiai-politikai rendszer, pillére a valóságot, tudományt, társadalmat illető reform dialektikus hármasa. A szociológia tárgyköre szerint — a társadalmi valóság feltárása, mely a vizsgálandó anyag nemzeti egységekbe való osztódása következtében a „nemzettudomány“ alakját ölti. A nemzettudomány által szolgáltatott adatok adják a társadalmi jelen megváltoztatását célzó reform törekvések alapját. Romániai viszonylatokban, tekintve az ország tulajdonképpen agrár jellegét, a nemzettudomány anyagát elsősorban az ország 15 ezer falvának felmérése teszi, a társadalmi reform ezért faluszolgálat, a falu „kulturális restaurálásává“ minősül.

A román nemzettudománynak, illetve az azt művelő társadalomtudósoknak, azonban még más elhivatottsága is van: — kitermelni azt a nemzeti erkölcsi- és politikai-tant, amely biztosítja a román népben rejlő kulturértékek kiteljesedését s a román állam sajátos, más államtípusoktól eltérő formájának kibontakozását. Így a szociológusok számára jelenleg a legfontosabb az ország kormányzásának elősegítése. A külső és belső törekvések olvasztókemencéjében így válik a „tisztá“, katedra társa-

dalomtudományból kormányzati eszköz, a falumonográfiákból általában a nemzettudományból, melyek eredete Gusti egyik főmunkatársa H. Stahl szerint¹ az 1907-es parasztfelkelésbe nyúl vissza, az új román államforma alapját tevő ideológia.

2. A társadalmi munkaszolgálat fontosabb ujítása az értelmiségi ifjúság kötelező faluszolgálat. Ez a most szervezés alatt lévő intézmény, szintén megkezdett uton jár, amennyiben tevékenysége nagyjában — a királyi diákosztagok eddigi önkéntes falumunkájának folytatása. E diákosztagok megalakítását kiváltó körülmények s tevékenységének, valamint vezérelveinek ismerete előfeltételül szolgál az általános társadalmi munkaszolgálat jellegének és funkciójának felméréséhez, s így ezekre is rövidesen utalunk.

A falumonográfiák feltárták a romániai falvak gazdasági, népegészségi és kulturális állapotát, megvilágították a román parasztság helyzetét, amit — a feudális csökevények s az agrárreform hiányosságai következtében — a gyermekhalandóság; a társadalmi betegségek s az analfabetizmus elterjedtsége jellemez. A többségében paraszti származású román értelmiségi ifjúság egy része e tényezők hatása alatt szélsőséges irányban tolódott el, úgy hogy, a diákosztagok 1934-ben történt megalakítása csak mérsékelt arányú szociálpolitikai kísérletezést jelentett a román falvak általános színvonalának emelése s az ifjúság különböző radikalizmusának levezetése szempontjából. A szóbanforgó diákosztagok tevékenysége különben szintén D. Gusti kulturpolitikai felfogásának jegyében alakult. Nemzetpedagógiai feladata elsősorban a falu kulturális színvonalának emelésében, másodsorban pedig az értelmiségi ifjúság átnevelésében rejlett. Hogy képet alkothassunk a diákosztagok munkájáról, ideírjuk az 1934-35-36-os kampányok eredményeinek jelzőszámait. Három év alatt 84 osztag egészségügyi vonatkozásban végzett 161.190 orvosi vizsgálatot, alkalmazott 17.692 antiszifilitikus injekciót, épített 12 fürdőt és ambulanciát; *munkakulturális viszonylatban* adott 26.296 állatorvosi tanácsot, elültetett 5791 gyümölcsfát, beoltott 49.796-ot, épített 772 hidat, 740 kutat, lecsapolt 55 mocsarat, felépített 43 házat, stb.; *kulturpolitikai viszonylatban* tartott 2663 előadást s megrendezett 277 falusi színielőadást.

Ezek az eredmények bármily jelentősek is számszerűen, a 14 milliónyi román parasztság nagyságához és helyzetéhez mérten — sajnos — igen viszonylagos értéket képviselnek. Ennek a felismerésnek ad hangot Dr. Sabin Manuila is a *Cartea Echipelor* című gyűjtemény egyik tanulmányában, mikor ezeket írja: „Az összes osztagosok közvetlen tevékenysége 3 hónapon keresztül pár faluban, bizony egy csepp a román falu tengerében, Románia összes falvainak arcukat nem tudná csak évszázadok folyamán megváltoztatni.“ (129. o.)

S tényleg: az osztagosok e hiányosság ellensúlyozására elméletet dolgoztak ki, aminek megvilágításában az osztagosok munkája uttörő jelleget kap. „A kiküldött osztagok feladata, kísérleti alapon bebizonyítani: mire képes pár ember“.² D. Gusti egyik-másik munkatársa O. Neamtu pedig így fogja fel a diákkülönítmények misszióját: „Kötelességünk az osztag példaadó munkájával bebizonyítani, hogy a falu haladni tud külső segítség nélkül is csupán önmaga igyekezetéből.“ (i. m. 84. o.)

A diákosztagok megszervezéséhez vezető tényezők az utóbbi időben

még hatványozottabb mértékben éreztették hatásukat. Gh. Banu „Sănătatea poporului român“ (részletesen ismertette a Korunk 1936. évi. 2. számában) című, az Alapítványok kiadásában megjelent könyvében a román nép oly arányú biológiai és kulturális elsatnyulása tárult fel, mely már az ország termelő és védő képességeit fenyegette. Az új kormányzati rend szükségét érezte egy nagyméretű szociálpolitikai szervnek, a parasztság és ifjuság széles rétegeinek átfogására. Így került előtérbe a D. Gusti által évek óta szorgalmazott diák társadalmi munkaszolgálat eszméje. Gusti felfogásában u. i. a diák „társadalmi hivatalnok“, akinek kötelessége tanulmánya befejeztével tudását és képességeit bizonyos ideig a társadalom szolgálatába állítani.

3. A társadalmi munkaszolgálat állandó helyi jellegű végrehajtó szervei a falusi és városi kultur-otthonok. Ezek az otthonok működésüket az Alapítványok kulturakciójának kereteiben folytatják s állandósítják a diákosztagok munkáját. Cél: a falusi kultur-otthonoknak a falvak kulturális és társadalmi központjaivá, irányító szerveivé való fejlesztése, egyesítve munkájukban a falusi értelmiségieket a diákosztagosokkal. Feladatuk a falu társadalmi viszonyait s a falu közösségi mentalitását megváltoztatni, a paraszt társadalmi személyiségének kifejlesztésén keresztül, egy „eredeti paraszti civilizáció megteremtése érdekében“. Gustiék felfogása szerint az eddigi román gazdasági, közigazgatási és kulturális rendszer idegen eredetű, leutánozott és felülről bevezetett, s mint ilyen, nem felel meg a román földmivelő és pásztorkodó nép életvitelének. Minden baj kuforrása a kapitalisztikus termelési- és állam-forma; a mesterséges városi kultúra a román falu egyedül értéket képviselő ősi népműveltségét sorvasztja el. „Tanulmányaink u. i. — jelenti ki Gusti egyik beszédében, — arra a szociológiai igazságra vezettek bennünket, hogy a falu az a szentély, hol a román nép átmeneti befolyásoktól mentes életmegtartásai menedéket kaptak“. A falu „a nemzet szintézise, mikrokozmosza“, mely panteisztikus szívóssággal őrzi a nemzet és örökkévalóság metafizikai kapcsolatait. A kultur-otthonok feladata így a falu sajátos hagyományainak ápolásán és megőrzésén keresztül a falu visszavezetése őseredeti életviteléhez, az egész román társadalmi és állami élet ilyen irányu ártértelezése céljából. Az országban jelenleg körülbelül 1638 kultur-otthon működik. Területenkénti megoszlása: Beszarábiában 507, Bánátban 45, Máramaros és Körös vidékén 28, Bukovinában 30, Moldvában 302, Olteniában 172, Havasalföldön 362, Dobrudzsában 94, Erdélyben 97. 1934-től 1936-ig az otthonok szükségleteire a Királyi Kulturális Alapítványok megteremtették *A falu könyve* sorozatot, melynek eddigi 17 kötete 10-10 ezer példányban jelent meg. Az otthonok szellemi és szervezeti irányítását *A kultur-otthon* című havi folyóirat és az *Albina* c. népszerű hetilapok szolgálják.

A társadalmi munkaszolgálat törvénye végül a már eddig működő paraszt főiskolák általánosítását vezeti be. Ezek a főiskolák dán mintára létesültek a falu-vezető elit réteg kinevelése céljából. „A paraszt főiskola — írja Gusti — új iskola típus, mely a rendes iskolának folytatása, a nép-kultúra megteremtésének szorosam körülhatárolt feladatával.“

Az Alapítványok kulturpolitikája — amint láttuk — a nép antikapitalisztikus eredetű kulturájának ápolását szorgalmazza, szembehehelyezve azt a városi, polgári kultur formákkal. Ez egyrészt, az Alapítványok ide-

ológusának, D. Gusti felfogásának társadalmi jellegét tükrözi, másrészt — állami kulturpolitikává emelve — határozott hatalmi célkitűzéseket követ. A romániai társadalmi munkaszolgálat bevezetése kétségtelenül megfelel a román falu szükségleteinek, míg a városi diákságnak a falvak életével való szorosabb kapcsolatba jutása előmozdithatja a város és falu közötti különbség kiegyenlítését s a román értelmiségi fiatalság szociális lelkiismeretének ébrentartását.

1. H. Stahl Școala monografiei sociologice, a „**D. Gusti și școala sociologică din București**” című könyvben (București) 1937.

2. **Cartea echipelor**, București, 1937, H. Stahl cikke.